

Skolebørns Haar- og Øjenfarve

af

Søren Hansen og Harald Westergaard.

Ved Kirke- og Undervisningsministeriets Velvilje er Universitetets statistiske Laboratorium kommet i Besiddelse af et omfattende Materiale til Oplysning om danske Skolebørns Haar- og Øjenfarve. Tilsvarende Undersøgelser have været anstillede i Udlandet*), men ingen af de tildels meget omfattende Materialsamlinger, der hidtil ere blevne bragte tilveje, ville i Fuldstændighed kunne maale sig med den her foreliggende, og det vil derfor ikke være uden Interesse at meddele nogle foreløbige Resultater af Laboratoriets Bearbejdelse af dette Materiale, som omfatter Iagttagelser af Haarets og Øjnenes Farve hos alle Landets Børn i skolepligtig Alder (6 til 14 Aar), med Angivelse af Alder, Køn og Fødested for hvert enkelt Barn.

Spørgsmaalet om Skolebørns Haar og Øjenfarve kan stilles med et dobbelt Hensyn for Øje. Dels kan

*) En Oversigt over de vigtigste herhenhørende Arbejder er givet af Topinard i *Revue d'Anthropologie*, 3 Ser. I. Paris 1886 p. 577.

Skolebørns Haar- og Øjenfarve

af

Søren Hansen og Harald Westergaard.

Ved Kirke- og Undervisningsministeriets Velvilje er Universitetets statistiske Laboratorium kommet i Besiddelse af et omfattende Materiale til Oplysning om danske Skolebørns Haar- og Øjenfarve. Tilsvarende Undersøgelser have været anstillede i Udlandet*), men ingen af de tildels meget omfattende Materialsamlinger, der hidtil ere blevne bragte tilveje, ville i Fuldstændighed kunne maale sig med den her foreliggende, og det vil derfor ikke være uden Interesse at meddele nogle foreløbige Resultater af Laboratoriets Bearbejdelse af dette Materiale, som omfatter Iagttagelser af Haarets og Øjnenes Farve hos alle Landets Børn i skolepligtig Alder (6 til 14 Aar), med Angivelse af Alder, Køn og Fødested for hvert enkelt Barn.

Spørgsmaalet om Skolebørns Haar og Øjenfarve kan stilles med et dobbelt Hensyn for Øje. Dels kan

*) En Oversigt over de vigtigste herhenhørende Arbejder er givet af Topinard i *Revue d'Anthropologie*, 3 Ser. I. Paris 1886 p. 577.

man gaa ud paa at faa et Overblik over de Ejendommeligheder, der findes i de forskellige Dele af Landet, dels kan man undersøge Forskellen mellem de to Køn og Alderens Indflydelse. Det er navnlig med Hensyn til dette sidste Punkt, at det foreliggende Materiale har Betydning, idet man hidtil kun har haft meget ufuldstændige Oplysninger om Alderens Indflydelse.

Ved Valget af Farvebetegnelserne har Laboratoriet paa de udsendte Skemaer i Hovedsagen fulgt det af Beddoe angivne Princip, som hviler paa det Faktum, at saavel Haarets som Øjnenes forskellige Farve skyldes det samme Farvestof, der er tilstede i forskellig Mængde. Ved denne Methode ere Laboratoriets Undersøgelser bragte i Overensstemmelse saavel med de talrige af Beddoe rundt om i Evropa foretagne, som med Topinards Undersøgelser i Frankrig, Arbos i Norge o. fl. a., hvorimod de afvige fra de tyske Undersøgelser, ved hvilke man for Haarets Vedkommende har skelnet mellem rødt, blondt, brunt og sort, for Øjnenes Vedkommende mellem blaa, graa og brune*).

De Betæneligheder, som man af Hensyn til Farvens Forandring med Alderen har haft ved at lægge Undersøgelser af Børn til Grund for Studiet af Raceforskellighederne, have vi ment at kunne se bort fra, fordi det maa antages, at disse Forskelligheder afspejle sig med al fornøden Klarhed i hver enkelt Aldersklasse, ligesom man ogsaa ved en gennemført Deling af Materialet efter Alder og Køn faar Midler i Hænde til en

*) Gesamtbericht über die Erhebung . . . über die Farbe etc. Arch. f. Anthrop. 1886.

Kontrol med Hensyn til hele dette vanskelige Spørgsmaal, hvis Betydning man hidtil har overset.

Man kunde indvende mod et Materiale som dette, der er udfyldt af Lærerne ved de enkelte Skoler i Landdistrikterne og Købstæderne, at Bestemmelsen af Farvenuancerne i høj Grad beror paa et Skøn, og at Materialet derfor ikke bliver homogent, undtagen naar det er den samme Person, der udfylder alle Skemaer. Det er ganske vist, at dette er en Mangel, som vilde have været mindre, hvis der som ved de franske Undersøgelser med de udsendte Skemaer havde fulgt Farveaftryk til Vejledning ved Inddelingen, noget Laboratoriet af Hensyn til Bekostningen ikke har turdet inklade sig paa. Der vil uden Tvivl være adskillige Børn, hvis Haarfarve af en vil blive regnet for »mørk,« af en anden for »middel« o. s. v., og det Billede, man faar af Tilstanden, bliver derved let noget udvisket. Men hvor det gælder Køn og Alder, kommer dette aabenbart ikke til at spille nogen fremtrædende Rolle, idet en og samme Person som oftest har Børn af begge Køn og alle Aldre at bedømme. Er en Lærer derfor tilbøjelig til at sætte forholdsvis mange Børn i en Gruppe, saa er dette en Fejl, som vil gøre sig gældende omtrent med samme Styrke i alle Aldersklasser og begge Køn, og Sammenligninger ere derfor ikke udelukkede. Noget større Betydning faar denne Fejlkilde, hvor det gælder om at undersøge de enkelte Dele af Landet, navnlig naar man gaar stærkt i det enkelte. Er der tilfældigvis i en Egn af Landet Lærere, der bedømme Farven paa en vis Maade, saa paavirke deres Lister hele Egnens Gennemsnit, saa at man fristes til at søge ethniske Ejendommeligheder, hvor saadanne ikke findes

Noget vil der vel kunne bødes derpaa ved selve Anvisningen til Udfyldning af Skemaet*), men Fejlkilden vil dog ikke derved bringes til at forsvinde. Om dens Omfang vil man dog kunne faa en Forestilling ved at anstille en Række Forsøg med, hvorledes Folk ville rubricere forskellige Farvenuancer, og inden Laboratoriet forelægger det endelige Resultater, vil dette forhaabentlig ogsaa være sket, men ogsaa ad en anden Vej kan Fejlkilden belyses, idet man nemlig særskilt undersøger de Børns Haar- og Øjenfarve, der gaa i Skole i et andet Amt end det, hvori de ere fødte. Ved saadanne Kontrolundersøgelser kan man bringe Iagttagernes forskellige Farveopfattelse ind i Rækken af de Tilfældigheder, som man altid maa tage Hensyn til, og bestemme Spillerummet for den, men iøvrigt tør det vistnok antages, at Usikkerheden heller ikke for denne Fejlkildes Vedkommende er af væsenlig Betydning, naar større Dele af Landet sammenfattes.

Ved Bearbejdelsen udskreves Listerne fra de enkelte Skoler paa smaa Sedler, som derefter ordnedes herreds-

*) Den af Laboratoriet givne Vejledning er saalydende:

»Det anbefales at stille den, der undersøges, med Ansigtet vendt imod Dagslyset og at betragte Øjnene forfra i saa lang Afstand, at de enkelte Farveelementer netop smelte sammen. Haaret bør betragtes fra Siden og Farven angives efter Partiet; bagved og over Øret. Med Hensyn til Øjnene skælnes der mellem mørke, middel og lyse; som »mørke« betegnes alle mørkebrune, som »lyse« alle rent blaa, lysegraa eller lystgrønne, medens alle lysebrune, graabrune eller grønligt-brune Øjne opføres som »middel«. For Haarets Vedkommende skal der skælnes mellem fuldkommen »sort«, »mørkt« eller mørkebrunt, »middel«, hvortil regnes mørkeblondt og lysbrunt, »lyst«, der foruden lysblondt omfatter rødlig blondt, medens »rødt« omfatter alle utvivlsomt røde Nuancer. I Anmærkningsrubriken anføres saadanne andre nærmere Bestemmelser af Farven, som Undersøgeren maatte finde Anledning til«.

vis. Ved at indrette Arbejdet paa denne Maade opnaar man ved et saa stort Materiale større Sikkerhed, end ved strax at overføre de enkelte Data paa et Tællingsskema, og Sammendragningen af Materialet sker med større Lethed. Hidtil ere kun Landsogne bearbejdede, og Børn fødte i Byer eller i andre Amter ere udeladte, for at den Samling af Børn, der undersøgte, kunde være saa ensartet som muligt. Selvfølgelig kan dette ikke helt opnaas. Et Barn kan være født i Sognet og dog have fremmed Oprindelse, idet Forældrene eller en af dem er kommen andetstedsfra, men en væsentlig Del af de fremmede Elementer bliver dog elimineret paa denne Maade.

Efterat Listerne fra de 5 hidtil bearbejdede Amter (Thisted, Viborg, Ringkøbing, Ribe og Vejle) ere blevne behandlede paa denne Maade, bliver der tilbage 51606 Børn mellem 6 og 14 Aar. Hovedresultaterne fremgaa af følgende Sammenstillinger:

Haarfarven hos 1000 Børn af hver Aldersklasse og Køn.

Alder	sort		mørkt		middel		lyst		rødt	
	Dr.	P.	Dr.	P.	Dr.	P.	Dr.	P.	Dr.	P.
6—8	10	14	101	129	376	377	485	445	28	35
9—11	13	14	129	156	405	388	421	409	32	32
12—14	20	22	155	203	445	409	354	337	26	29
Tilsammen	14	16	130	162	409	392	418	398	29	32

Af denne Oversigt viser det sig, at Haaret bliver mørkere med Alderen. I 6—8 Aars Alderen er næsten Halvdelen af Drengene lyshaarede, i 12—14 Aars Alderen kun lidt over en Tredjedel. I 6—8 Aars Alderen

have kun 11 Procent af Drengene mørkt eller sort Haar, i 12—14 Aars Alderen derimod 17—18 Procent. Ganske tilsvarende Forhold vise sig blandt Pigerne, men forøvrigt er det mærkeligt, at Pigerne gennemgaaende ere mørkere end Drengene, hvad der maaske hænger noget sammen med Pigernes tidligere Udvikling, men dog næppe helt kan forklares heraf. Alt i Alt have 14—15 Procent af Drengene i alle Aldre mørkt eller sort Haar, af Pigerne derimod henved 18 Procent. Denne Kønsforskell viser sig, som det fremgaar af nedenstaaende Tavle, ogsaa med Hensyn til Øjnenes Farve.

Øjenfarven hos 1000 Børn af hver Aldersklasse og Køn.

Alder	mørk		middel		lys	
	Dreng	Piger	Dreng	Piger	Dreng	Piger
6—8	82	86	275	274	643	640
9—11	81	93	283	283	636	624
12—14	81	100	308	289	611	611
Tilsammen	81	92	288	284	631	624

Øjenfarven er altsaa langt mere konstant end Haarfarven, hvortil dog skal bemærkes, at der ikke foreligger Oplysninger om Forholdet hos mindre Børn. Antallet af lysøjede synker aarligt med omtrent $\frac{1}{2}$ Procent af det samlede Antal i hver Aldersklasse, og hermed forøges altsaa Antallet i de andre Grupper. Blandt Drengene holder Antallet af de mørkøjede sig meget mer konstant, medens det voxer noget blandt Pigerne, og blandt de yngste af disse er det større end det overhovedet er blandt Drengene, hvilket dog iøvrigt

paa Grund af Tallenes Begrænsning kan bero paa Tilfældighed, medens der ikke kan være nogen Tvivl om, at der er en Forskel mellem de to Køn i denne Henseende. Det er imidlertid ret mærkeligt, at der findes omtrent ligemange lysøjede Piger og Drengene; det er i den mellemste Gruppe at Forskellen viser sig, idet de ældre Drengene hyppigere have middelfarvede Øjne, end de jævnaldrende Piger. Modsætningen er altsaa paa en Maade skarpere blandt Pigerne, end blandt Drengene, hvad der ogsaa synes at fremgaa af Oplysningerne om Haarfarven.

Til nærmere Oplysning om Haarfarvens Udvikling med Alderen hidsættes følgende Tabel, der viser hvor mange Procent af hver Alder og hvert Køn, der havde henholdsvis sort og mørkt eller lyst Haar.

Alder	sort og mørkt Haar		lyst Haar	
	Drengene	Piger	Drengene	Piger
6 Aar	8	12	49	46
7 »	11	14	49	45
8 »	12	15	48	43
9 »	12	16	44	42
10 »	15	16	43	42
11 »	16	19	39	39
12 »	16	20	38	36
13 »	18	24	33	32
14 »	19	27	33	31
Tilsammen	14	16	42	40

Forskydningerne synes altsaa at fortsætte sig gennem hele den skolepligtige Alder, og det turde være rimeligt, at de fortsætte sig endnu en Stund efter, ligesom ogsaa at de begynde før denne, sandsynligvis umiddel-

bart efter Fødselen. Det vilde derfor være meget interessant at faa et tilsvarende Materiale fra et noget senere Tidsafsnit f. Ex. gennem Højskolerne.

Sædvanligvis følger Haarets og Øjnenes Farve nogenlunde ad, saaledes at det mørke Haar hyppigt kombineres med mørke Øjne o. s. v. For ikke at lægge for stærkt Beslag paa Pladsen, skal her blot gengives et Sammendrag, der for alle Aldre under et viser, hvorledes 1000 Børn af hvert Køn fordele sig.

Ø j n e.

Haar	mørke		middel		lyse		Tilsammen	
	Drenge	Piger	Drenge	Piger	Drenge	Piger	Drenge	Piger
sort	8	8	3	5	3	3	14	16
mørkt	38	48	49	59	43	55	130	162
middel.....	27	27	166	155	216	210	409	392
lyst.....	6	7	62	57	350	334	418	398
rødt.....	2	2	8	8	19	22	29	32
Tilsammen ..	81	92	288	284	631	624	1000	1000

Af denne Tabel fremgaar det f. Ex., at Børn med rødt Haar, hvoraf der ialt er ca. 3⁰/₁₀₀, hyppigst have lyse Øjne. Det samme er i endnu højere Grad Tilfældet med de lyshaarede, af hvilke kun ¹/₆ have middelfarvet eller mørkt Haar, mindre klar er Fordelingen af Børn med middelfarvet Haar, idet Pluraliteten af disse have lyse og omtrent ²/₅ have middelfarvede Øjne; af disse sidste er der saaledes forholdsvis langt flere end blandt de lyshaarede. De mørkhaarede dele sig nogen-

lunde ligeligt efter Øjenfarven, medens atter de sort-haarede hyppigst have mørke Øjne. Tydeligst viser Forskydningen sig dog, naar man deler Børnene i 5 Grupper efter Haarfarven og derefter udregner hvormange Procent af hver Gruppe, der have lyse Øjne.

	Drenge	Piger
sort	19 pCt.	19 pCt.
mørkt	33 —	34 —
middel.....	53 —	54 —
lyst.....	84 —	84 —
rødt.....	67 —	69 —
Tilsammen ..	63 —	62 —

Fordelingen blandt Pigerne svarer saaledes temmelig nøje til Fordelingen blandt Drengene, og tilsvarende Forhold finder man, naar man undersøger de enkelte Dele af Landet.

Med Hensyn til de lokale Forskelligheder er Bearbejdelsen af det foreliggende Materiale endnu ikke saa vidt fremskreden, at det er muligt at udtale noget herom, og vi skulle derfor indskrænke os til at bemærke, at disse Forskelligheder synes at være tilstrækkelig tydeligt udtalte, til at et indgaaende Studium af dem vil kunne lønne sig. Det kan ganske vist ikke ventes, at de hos os skulle tegne sig saa skarpt som f. Ex. i Norge*), men alene den Omstændighed, at Le-

*) Se herom: Arbo, Bidrag til Nordmændenes fysiske antropologie, Biologiske Meddelelser. Kristiania 1884; Fortsatte Bidrag til o. s. v. Norsk Mag. f. Lægev. 1891; Rev. d'Anthrop. IV. 1889 p. 297.

gemshøjden i de forskellige Egne af Landet frembyder endogsaa forholdsvis store Forskelligheder, berettiger til den Formodning, at der ogsaa med Hensyn til Haarets og Øjnenes Farve vil kunne paavises bestemte lokale Typer. I denne Henseende vil det imidlertid være nødvendigt at gaa frem med stor Varsomhed, da Landets ringe Udstrækning og den livlige Kommunikation mellem dets forskellige Dele og med Nabolandene i høj Grad vanskeliggøre en rigtig Bedømmelse af Forholdene.

